

CİLT 14, SAYI: 6, HAZİRAN 1986

**Türk
sanayicileri
ve
iş adamları
derneği**

Bu Sayıda

görüŖ

GÖRÜŞ (AYLIK YAYIN) HAZİRAN 1986

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

Sahibi ve Sorumlu Neşriyat Müdürü:
Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı *Sakıp Sabancı*

Yazı İşleri Müdürü:
Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Genel Sekreteri *Ertuğrul İhsan Özol*

Adres:
Cumhuriyet Cad. Ferah Apt. No. 233/9
Harbiye - İST. Telefon: 146 24 12

Görüşteki yazılar, kaynak olarak TÜSİAD
GÖRÜŞ'ün belirtilmesi koşuluyla izinsiz kul-
lanılabilir.

Basıldığı Yer:
Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş.
Telefon: 143 15 75 / 5 Hat

Bu Sayıda,

Japon TÜSİAD'ı KEİDANREN	4
OECD'de Beklenen Gelişmeler	8
Avrupa Para Birimi	13
ABD-Japonya'nın Kritik Ticari İlişkileri.	17
ABD'de Şeffaflık Sorunu	23
Gıda Emniyeti ve Fakirlik	28

Japon TÛSİAD'ı KEİDANREN...

Keidanren'in (Japon Ekonomik Örgütler Federasyonu) amacı, çeşitli endüstriyel ve finansal sektörler arasındaki iletişimi kolaylaştırmak ve ekonomideki çeşitli sektörlerin görüşlerini uyumlu bir şekilde dile getirmek olarak tanımlanmıştır.

Federasyonun üç tür üyelik statüsü bulunmaktadır:

- Normal üyelik
- Şeref üyeliği
- Özel üyelik

Normal üyeler, ticaret ve sanayi kesimini temsil eden ulusal örgütler ve benzeri kuruluşlar ile ticaret ve sanayi alanında faaliyet gösteren şirketlerden oluşur.

Şeref üyeleri, ekonomi alanında bilgi ve tecrübe sahibi kişiler arasından Başkan tarafından Yönetim Kurulu'na tavsiye edilenlerdir.

Özel üyeler, normal üyelik statüsüne tabi kuruluşlar dışındaki ekonomik örgütler ile şirketlere benzeyen ticari ve sınai kuruluşlardan oluşur.

Normal ve özel üyeler Yönetim Kurulunca ayrıca belirlenen bir prosedürden sonra üyeliğe kabul edilebilirler. Üyeliğe kabul edilmelerinden sonra bu üyeler Federasyona bir temsilci ismi bildirirler. Her üye, federasyonun yönetimi konusunda Başkan'a öneriler götürme hakkına sahiptir. Üyeler Federasyon yayınlarını alır, komite toplantılarına katılabilir ve diğer faaliyetlerde rol alabilirler.

Federasyonun yöneticileri şunlardır:

1. Bir Başkan,

10 veya daha az Başkan Yardımcısı

220 veya daha az executive director,

500 veya daha az director

2. 7 veya daha az denetici

3. 550 veya daha az danışman

4. Bir Genel Müdür

Çok sayıda Genel Müdür yardımcıları ve müdürler.

Başkan, Genel Kurul tarafından seçilir. Federasyonu temsil eder; Genel Kurulu, Yönetim Kurulunu ve Yürütme Kurulunu toplantıya çağırır; Genel Kurul da toplantılara başkanlık eder ve Federasyon çalışmalarını yönetir.

Başkan yardımcıları da Genel Kurul tarafından seçilir. Executive director'lar Yönetim Kurulu toplantılarında müdürler arasından seçilir. Director'lar, deneticiler ve danışmanlar Genel Kurulda üye temsilcileri ve şeref üyeleri arasından seçilirler.

Genel Müdür, Genel Müdür yardımcıları ve Müdürler Başkan tarafından Yönetim Kuruluna danışılarak atanırlar.

Bütün görevlilerin görev süreleri iki yıldır. Bu sürenin sonunda yeniden seçilebilir veya atanabilirler.

Olağan Genel Kurul toplantısı her yıl Mayıs ayında toplanır. Her üyenin Genel Kurulda bir oy hakkı vardır. Kararlar çoğunluk oyuyla alınır, ancak Tüzük maddelerinin değiştirilmesi veya Federasyonun feshi için üçte iki veya daha fazla oy gerekir.

Federasyonun kurulları şunlardır:

- Yönetim Kurulu,
- Yürütme Kurulu,
- Danışma Konseyi

Yukarda (1) ve (4)'de gösterilen görevliler yönetim kurulunu oluştururlar. Yönetim

Kurulu Federasyonun önemli ve temel konularını görüşüp karara bağlar.

Yürütme Kurulu, Başkan, Başkan Yardımcıları, executive directors ve Genel Müdürden oluşur. Danışma Konseyi ise danışmanlardan kuruludur. Konsey, Başkanın isteği üzerine tavsiyelerini veya görüşlerini bildirir.

Federasyonun gelirleri, üye aidatları, malvarlığından ve çeşitli faaliyetlerden sağlanan gelirler ile diğer kaynaklardan sağlanan gelirlerden oluşur.

Federasyonun genel faaliyetlerini yürütmekle sorumlu bir sekreteryaya bulunur. Sekreteryanın yönetimini düzenleyen kurallar ayrıca belirlenir.

Keidanren'de üyelere müteşekkil 70'e yakın komite faaliyette bulunmaktadır.

Keidanren, ticaret ve sanayi odaları, işverenler federasyonu, Japon Kalkınma Komitesi ile yakın işbirliği ve koordinasyon içinde çalışır.

Yabancı vekallerle kurulan ekonomik işbirliğini sağlayan komite ve konferanslar 70 civarında olup Keidanren içinde kurulmuştur.

OECD'de Beklenen Gelişmeler...

Dünya ticaret hacmindeki artış 1985 yılında yavaşlayarak yüzde 2'nin biraz üzerinde olmuştur. Dünya ticaret hacmindeki artışın yavaşlamasının başlıca nedeni, mamul madde ticaretindeki artışın belirgin bir şekilde düşmesidir. Mamul maddelerin dünya ticaretindeki yavaşlaması 1984 yılının ikinci yarısında Kuzey Amerika'da yoğunlaşmış ve daha sonra da daha yaygın bir şekil almıştır.

Yapılan tahminlere göre 1987 ortalarına kadarki onsekiz aylık devrede dünya ticaretinde yılda yüzde 4 ila 5 arasında bir artış beklenmekte ve bu artışın içinde mamul maddeler ticaret hacminde yüzde 5 civarında, hammadde ticareti ile enerji ticaretinde bir miktar artış olacağı hesaplanmaktadır.

OECD ülkeleri arasındaki ticaret 1985 yılında 1984'e nazaran daha yavaş artmıştır. 1986'da da 1985'e nazaran ticaret hacmindeki artışın daha düşük olacağı tahmin edilmektedir.

OECD ülkelerinde 1985 ve 1986 yıllarında ticaret bilançolarında çok az değişiklik beklenmektedir. Ancak OECD ülkelerinin her birinde 1985 ve 1986'da ithalat ve ihracattaki artışlar birbirinden farklı olabilir.

1985 yılında ABD'de ithalat, ihracattan daha fazla artarken Japonya'da bunun aksi olmuştur. 1986 yılında ABD'de ithalat ve ihracat arasındaki bu farklılıkların tamamen bertaraf edilmesi ve 1986 sonu ile 1987'nin ilk yarısında ihracattaki artışın ithalatı geçmesi beklenmektedir. 1986 yılında Japonya'da ithalatın ihracattaki artıştan fazla olacağı tahmin edilmektedir.

1985 yılı zarfında doların zayıflaması, 1985 yılının ikinci yarısında mahalli para ile yapılan ihracat fiyatlarındaki artışı yavaşlatmaya başlamıştır.

OECD ülkelerinin ticaret hadleri 1985'de düzelme göstermiştir. Bu hadlerin 1986'da daha da yükselmesi beklenmektedir. OECD ülkelerinin her birinde ticaret hadleri bir ülkeden diğerine değişiklikler göstermektedir. 1985'in başlarında ABD'de ticaret hadleri düzelmeye yüz tutmuştur.

Buna karşılık Avrupa ülkelerindeki ticaret hadleri ise bozulmuştu. 1985 yılının ikinci yarısında ticaret hadleri Japonya'da yüzde 10, başlıca dört Avrupa ülkesinde yüzde 5 civarında artış kaydetmiş, buna karşılık ABD'nin ticaret hadlerinde bahis konusu devre zarfında hafif bir gerileme kaydedilmiştir.

OECD ülkelerinde 1984, 1985'te ve 1986 (tahmini) ile 1987 ilk yarısında cari hesapların durumu aşağıdaki tabloda milyar dolar olarak verilmiştir.

Ülkeler	1984	1985	1986	1987
				İlk 6 ay
A.B.D.	101.5	-128.25	-146.00	-147.50
Japonya	35.0	47.50	57.25	57.00
F. Almanya	6.3	12.75	20.25	18.00
Fransa	-0.8	0.75	3.50	2.50
İngiltere	1.2	4.25	5.00	4.00
İtalya	-3.0	-7.25	-5.25	-4.75
Kanada	2.0	0	-1.00	0
Diğer OECD Ülk.	-3.0	-1.75	3.50	1.75
Toplam OECD	-63.8	-72.00	-63.00	-68.75

Petrol ihraç etmeyen kalkınma halindeki ülkelerin cari hesapları 1985 yılında zayıflamıştır. ABD'nin 1984 ortası ve 1985'in ilk yarısında taleplerindeki azalma

ve hammadde fiyatlarındaki düşme bu ülkelerin ihracatını azaltmıştır. 1984'ten itibaren bu ülkelerin ithalatı da azalmıştır. İthalat ve ihracattaki bu azalmaların 1986 yılında da devam edeceği tahmin edilmektedir. Dolar değerindeki düşmeler bu ülkelerin ticaret hadlerine tesir edebilecektir.

1985 yılının ilk yarısında, Kore, Hong Kong, Singapur ve Taiwan gibi hızlı büyüyen dört Asya ülkesinde ithalat ve ihracattaki artış büyük ölçüde azalmıştır. İthalattaki hızlı artış nedeniyle 1985'in ilk yarısında Çin'in ticaret bilançosu açık vermiştir. Borç içinde bulunan Latin Amerika ülkelerinde ise durum iç açıcı değildir.

Petrol ihraç etmeyen kalkınma halindeki ülkelere ne ölçüde dış mali yardım yapılabileceği bilinmemektedir. Son zamanlarda bu ülkelerin cari hesaplarında meydana gelen bozulmalar kısmen rezervlerin kullanılması ve faiz ödemelerinin geciktirilmesi ile telafi edilebilmiştir. Şimdiye kadar ne özel ne de resmi sermaye akımı olmamıştır. Hatta "sermaye kaçıışı"nın başlayabileceğinden bahsedilmektedir.

Ençok borçlu bulunan 7 ülke Arjantin, Brezilya, Meksika, Şili, Nijerya, Filipinler ve Venezuela'dır. Bu ülkelerin borçları ihracatlarına göre çok yüksektir. Borçların faiz ödemeleri, ihracat gelirlerinin yüzde 30'una ulaşmaktadır.

Petrol piyasası sakin gözükmektedir. İngiltere'de geçici olarak kömür üretiminin düşmesi nedeniyle 1984'te OECD'nin artan petrol tüketimi 1985'te günde 0.5 milyon varil düşmüştür. 1986'da petrol tüketiminde hafif bir düşme beklenmektedir. 1984-1986 arasında OPEC dışındaki ülkelerde petrol üretiminde az da olsa bir artış beklenmektedir.

Petrol üretiminde düşme beklenmesine rağmen, OPEC ülkelerinin cari hesaplarının 1986'da daha kuvvetlenmesi beklenmektedir.

Avrupa Para Birimi...

Yapılan bir incelemede,* Avrupa özel sektör finansman piyasalarında Avrupa Para Birimi'nin (European Currency Unit-ECU) son zamanlarda dikkat çeken bir gelişme gösterdiği ve piyasa ilgililerini dahi şaşır-tan ölçüde kullanım düzeyini genişlettiği belirtiliyor. Bilindiği gibi, Avrupa Ekonomik Topluluğu üyesi ülkelerin para birimlerinin bileşimi bir sepet olarak tanımlanan ECU, Avrupa Para Sisteminin (European Monetary System) bir parçası olarak, ilk kez resmen 1 Ocak 1979'da oluşturulmuştur. Bugün Topluluk üyelerinin muhasebe işlemlerinde kullanılmanın ötesinde aynı zamanda üye ülkelerin kur işlemlerinde de kullanılan bir birim niteliğine kavuşmuştur (1 ECU: 0.98 dolar).

* Lomax, D. tarafından International Chamber of Commerce için hazırlanan "The Private Sector Use of the ECU" isimli rapor.

Yazıda belirtildiğine göre, Eylül 1984 itibariyle, ticari kullanımdaki ECU göstergelerinde oldukça yüksek artışlar gerçekleşmiştir. ECU varlıkları 23.6 milyar dolar eşdeğerine ulaşmıştır. Bu miktarın 6.2 milyar doları Fransa, 5.3 milyar İngiltere, 4.9'u İtalya ve 4.5'i de Belçika'ya dağılmış durumdadır. Diğer para birimleri ile karşılaştırıldığında ECU 5'inci sırada yer alıyor ve toplamın yüzde 2'sini oluşturuyor.

Tahvil piyasasındaki ECU dolaşımı ise 2.94 milyar dolar eşdeğerine ulaşmıştır. Sıralamada Dolar, Mark, İsviçre Frankı ve Yen'den sonra 6'ncıdır. Belçika ve Lüksemburg paralarının (Frank) geleneksel zayıflığı ve bu ülkelerin bileşik kur uygulaması ile daha bir yakınlık ve uyum içinde olmaları nedeniyle Benelüks ülkeleri özel girişimcilerinin ECU yatırımları daha fazladır. Tahvil işlemleri Cedel ve Euroclear sistemleri altında ve önde gelen uluslararası bankalar aracılığıyla yapılmaktadır. Ayrıca, bir takas sistemi de oluşturulan ECU için daha resmi bir takas sistemi kurulması yönünde halen görüşmeler yürütülmektedir. Tahvil piyasası aç-

sından ECU'nun Dolar, Mark, Yen, Frank (İsviçre) ve Sterlin'den sonra orta düzeyde bir değişim aracı olarak oldukça istikrarlı bir yer edindiği söylenebilir.

ECU'nun kabul görmesi ve kullanımının giderek yaygınlaşmasıyla finansman aletleri sayısı da artmaktadır. Nakit değişimi dışında ticari nitelikli bir tedavül aracı ile yapılabilecek hemen tüm işlemler ECU aracılığıyla gerçekleştirilebilmektedir. Örneğin; uluslararası ve tüm Avrupa paralarına karşı spot alım-satım ile 1 yıl vadeye kadar vadeli alım-satım yapılmakta, 5 yıl vadeye kadar kredi ve mevduat hesabı açılmakta, çek defterli cari hesap, seyahat çekleri ve uluslararası bankalarca tüm transferler, akreditif ve poliçe işlemleri hizmetleri verilmekte ve birçok bankaca mevduat sertifikası çıkarılmaktadır.

Çalışmada ifade edilen görüşe göre, ECU ticari ilişkilerin bugünkü gerekleri ile bunları karşılamaya yönelik mevcut hizmet düzeyi arasındaki boşluğu doldurabilecek potansiyel etkinliğe ve dünya ticaretinin gelişmesine yardımcı olabilecek bir niteliğe sahiptir. Hizmette kaliteyi geliştirilmesi, finansman piyasalarında rekabeti

arttırması ve sermayenin serbest dolaşımına karşı engelleri azaltması gibi nedenlerle de bir liberalleşme ögesi olarak işlemektedir. ECU, hem ulusal otoritelerin-merkez bankaları, hükümetler-kısıtlayıcılığı ve denetiminin dışında kalmakta hem de içerdiği değişim riski sadece Avrupa ile sınırlı olan bir para birimi ya da değişim aracı özelliği taşımaktadır.

Öte yandan ECU'nun kullanımının yaygınlaştığı başka kaynaklarca da ifade edilmektedir. Örnek olarak Fransız St. Gobian Şirketi gösterilerek ECU ile alışverişe 1980 yılında başlayan bu şirketin halen Avrupa'daki şubelerinin yüzde 99'unun faturalarını ECU ile düzenlediği ve 16 ülke ile olan iş hacminin yüzde 80'ini ECU kullanımının oluşturduğu belirtilmektedir.

Ticarette fiyat istikrarının sağlandığı ve döviz riskinin azaldığı ifadelerine rağmen henüz yeterince iyi anlaşılammış olması ve hammadde alımlarında dolarla fatura düzenlenmesi alışkanlığı gibi nedenlerle ECU kullanan şirketlerin sayısı fazla değildir. Son olarak Avrupa'da 204 büyük şirket üzerinde yapılan bir araştırmaya göre ise şirketlerin sadece yüzde 10'u ECU kullanmaktadır.

ABD-Japonya'nın Kritik Ticari İlişkileri...

ABD ile Japonya arasındaki ticari ilişkiler ABD aleyhine gelişmektedir. Meydana gelen bu durumun taraflar, ticaret para ve makroekonomi konusunda birbirlerinden farklı görüşlere sahip olmalarından ileri geldiğini iddia etmektedirler.

İkinci Dünya Harbi'nden sonra karşılaşılan güç meselelerden birisi, hiç şüphesiz ki, ABD ile Japonya arasındaki ticaret bilançosu açıklarının ABD aleyhine ürkütücü boyutlara ulaşmasıdır. Ancak, ne yazık ki bu ciddi mesele iki ülke tarafından da açıkça anlaşılmış değildir ve çözüm için ortaya atılan hususlar ihtiyaca cevap vermekten uzaktır. Çünkü çözüm için tutulan yollar birbirine ters düşmektedir. Zira ABD, ticaret bilançosu açığının artmasının sebebini, Japonya'nın pazarlarını kapalı tutmasına bağlamakta, Japonya ise bu açığın nedenini, ABD'nin parasını değerinin üstünde kıymetli tutmasına ve bütçe açıklarının artmasına bağlamaktadır.

Elde edilebilen son verilere göre ABD'nin cari açıkları 1984'de 100 milyar dolar iken, 1985'te bu açık 130 milyar dolara yükselecektir. Doların bugünkü değerini muhafaza etmesi halinde, ABD'nin 1990'da cari hesap açığı 300 milyar dolara erişecek ve ABD 1 trilyon dolardan fazla net borçlu bir ülke durumuna düşecektir.

Diğer taraftan 1984'te Japonya'nın cari ticaret fazlalığı 35 milyar dolar iken, 1985'te 45 milyar dolara yükselmiştir. Bu durumda 1990'da Japonya net 500 milyar dolarlık alacaklı durumunda bir ülke haline gelecektir.

Japonya, korumaya muhtaç sanayiini dış rekabetten korumak için gerek ABD'den gerekse diğer ülkelerden yapılan ithalata engeller koymakta ve bu engeller yüzünden Japon mallarına dünya piyasalarında rekabet edilemeyen mallar olarak ihraç imkanı sağlamaktadır. Buna karşılık da ABD özellikle Japonya'dan yapılan ithalata "gönüllü" tahditler koymaktadır. Dolarla Yen arasında gerçekçi bir ayarlanma yapılmadığı takdirde, ABD ve Japonya'nın açık ticari engelleri ortadan kaldırması halinde iki ülke arasındaki global ve ikili ticaret bilançosu açıkları azalmaya-

cak, aksine daha da artabilecektir. O halde, çözüm bekleyen acil konulardan biri budur.

Konulan tarife ve kotalar gibi ithalat engelleri nedeniyle bazı malların her iki ülkeye de girememesi ABD-Japonya ticari ilişkilerinde bazı sürtüşmeler yaratmaktadır.

Her iki ülke arasındaki gergin ticari durumu incelerken fazla uzağa gitmeden son yirmi yıl içinde Dolarla-Yen arasındaki ilişkileri gözden geçirmek ve ABD ile Japonya arasındaki global ve ikili ticaret bilançosu açıklarını iki para arasındaki değişim oranlarına bağlamak hatalı bir tutum olmayacaktır.

ABD-Japonya arasındaki ilk ekonomik ihtilaf, 1971 yılında doların yüzde 20-25 oranında değer kazanması sebebiyle ithalattan alınan ek vergi uygulaması ile başlamıştı. İkinci sürtüşmede 1975-77 yılları arasında doların daha mütevazî derecede kıymet kazanması sonucu ortaya çıkmıştı.

Bugün dolar yüzde 35-40 daha fazla oranda kıymetlendirilmiştir. Pahalı ABD doları, ABD ihracatını azaltmış ve ABD'nin ticaret bilançosu açıkları büyüdükçe, büyümüştür.

Doların aşırı kıymet kazanması, ABD'nin dahili bütçe açıklarının artmasının neticesidir. Bu dengesizlikler gerçek faiz haddini yükseltmekte, yabancı sermayelerin dolara dönüşmesine sebebiyet vermekte ve doları rekabet edilemez bir para haline getirmektedir. Bu yüzden ABD ihraç mallarının dünya piyasalarında rekabet edebilirlik durumu ortadan kalkmaktadır.

Japonya diğer ülkelere ve bu arada ABD'ye yaptığı ihracatta gönüllü olarak kısıtlama prensibine büyük ölçüde uymaktadır. Böyle gönüllü bir kısıtlamaya uymaması halinde Japonya'nın ticaret bilançosu fazlalıkları daha da artacaktır. O halde, bu uygulama yüzünden Japonya, ihracat potansiyelinden yeterince istifade edememektedir. Bu gönüllü kısıtlama uygulaması uzun süre devam edemez. Bu nedenle dolar-yen ilişkilerinde yen'in gerçek yerine oturtulması gerekmektedir.

Japonya'nın ekonomik yapısı ve politikası da bu ülkelerin ticaret bilançosu fazlalıklarının artışına tesir etmektedir. Japonya'nın tasarrufları, dahili yatırımın ihtiyacından fazladır. Bu fazlalıklar net sermaye çıkışı ve cari hesap fazlalıkları olarak kendi-

ni göstermektedir. Japonya'dan uzun vadeli sermaye akını ayda 5 milyar doları bulmaktadır. Bu durum yen'in dolar karşısında değer kaybetmesine sebep olmakta ve Japonya'nın ABD'ye karşı uluslararası rekabet gücünü arttırmaktadır.

ABD-Japon ticari ilişkilerinin bugünkü kötü durumu devam ettiği takdirde, gerek dünya ekonomisinde, gerekse iki ülkenin tüm ilişkilerinde büyük bir buhran meydana gelecektir.

Tablo'yu daha berrak olarak çizmek bakımından aşağıdaki hususlara değinmenin faydalı olabileceği kanaatındeyiz.

1. Dolar kıymetinde yapılan indirime rağmen, halen kuvvetini muhafaza ettiğinden ABD'nin ticaret bilançosu açığı 1985'te 130 milyar dolara, 1986'da da daha yüksek bir meblağa ulaşacaktır.

2. Gerek ticaret bilançosu açıklarının git-tikçe artmasından, gerekse işsizliğin artmasından ABD ekonomisi zayıflamaya devam etmektedir. Bütçe açıkları esasen çok yüksek olduğundan bozulan ekonomiyi maliye politikasında yapılabilecek değişikliklerle düzeltmek şansı da yoktur.

3. Daha iyi bir bütçe paketi hazırlamak şansı da bulunmamaktadır.

Böyle bir durumda, muhtemelen 1986 yılında gerçek ve psikolojik problemler Amerikan kongresini ve hatta Amerikan idaresini Japonya'ya karşı bir tutum takınmaya zorlayabilecektir. İki ülke arasında gerçekten ekonomik bir problem çıkabilecek ve bunun sebebi de ABD'nin büyük ticaret açığı olacaktır.

1986 Kasım'ında kongre seçimleri olacaktır. Amerikan kongresinde, Amerikan ekonomisi için hayati bir önem gösteren bu mesele için belki de "yabancıları vergilemek" bile düşünülebilecektir. Bu önlem, 1971'de Nixon-Conally ikilisinin önleminde daha da sert olabilir.

Görülüyor ki ABD-Japon ticari ilişkilerinde ticari açıkların ABD aleyhine inanılmaz ölçüde artışı gittikçe tehlikeli ve nerede nasıl bitirilebileceği güç kestirilebilen problemleri peşisıra sürüklemek istidadını göstermektedir. O halde, her iki ülke, hatta dünya ekonomisi için kötü neticeler meydana getirebilecek olan bu durumun giderilebilmesi için gerek ABD'nin gerekse Japonya'nın gayretlerinin daha da arttırılması şüphe götürmeyecek kadar açıktır.

ABD'de Şeffaflık Sorunu...

ABD'de Kongre'nin ve yürütme organının bünyesinde faaliyet gösteren birçok devlet kuruluşu politika yapımçıları teşvik programlarının ekonomik sonuçları hakkında bilgi sahibi yapmaktadırlar. Birleşik Devletler hükümetindeki kurumların en önemli özelliği bu kurumların şeffaf bir yapıya sahip olmalarıdır.

ABD'de uygulanan ekonomi politikası kurumsal olarak bağımsız bir yasama ve yürütme organı tarafından hazırlanmaktadır. ABD'de parlamenter sistemlerden farklı olarak yasama ve yürütme organları arasındaki ilişki, bu her iki organ aynı siyasal parti tarafından kontrol edilse dahi birbirlerine tamamen zıt olmaktadır. Bu türden bir ilişki, politika yapısındaki şeffaflık üzerinde kurumsal baskı oluşturmaktadır. Aralarındaki muhalif ve bağımsız ilişki, bu organların müstakil ekonomik analizler geliştirmelerine imkan tanımaktadır. Organlardan birinin geliştirdiği analizler yapılan toplantılar süresince diğer organ tarafından tenkit

edilebilmektedir. Bu mekanizma yapılan analizlerin değerlendirilip geliştirilmesine imkan tanımaktadır.

Bir diğer şeffaflık baskısı karar yapım süresinde, seçime katılan gruplar arasındaki politik anlaşmazlıklardan doğmaktadır. ABD'de yürütmenin farklı bölüm ve ajansları farklı seçmenler tarafından temsil edilmektedir. Yürütme organı içindeki bölümlerin veya ajansların alternatif bölümlere veya ajanslara karşı geliştirdiği iktisat politikaları ayrı bir bütçe talebine ve politika pozisyonuna dayanmak mecburiyetindedir.

Yürütme organınca hazırlanan kararlar yasamayı etkilemektedir. Kongre ve yürütme organı arasındaki nihai müzakereler ve fikir alışverişleri geliştirilen analizlerin itina ile yapılmasını sağlamaktadır. İki grup arasında yapılan toplantıların halka açık olması alınan kararların şeffaflığını temin etmektedir.

Kongre bünyesinde bütçenin hazırlanması esnasında doğrudan sorumluluğu bulunan, Kongre Bütçe Komisyonu, Kongrenin önemli ekonomik sorunlarla ilgili talepleri doğrultusunda çalışan Müşterek Ekonomi

Konseyi, ve yürütme organının programları üzerinde müstakil değerlendirmeler yapıp bunları kamuoyu ile kongreye sunan Kamu Muhasebe Ofisi Kongre bünyesinde şeffaflığı doğuran profesyonel uzman kuruluşlardır.

Federal hükümet dışında şeffaflık saptayan resmi araştırma kaynaklarına ilave olarak, ABD'de 100'e yakın bağımsız araştırma kuruluşu bulunmakta, bunlardan bazıları büyük üniversitelerle işbirliği yapmaktadırlar. Bu kuruluşlardan ekonomik araştırmalara yönelmiş Brookings Institution ve American Enterprise Institute for Public Policy Analysis'in (AEI) özel yetkilileri bulunmaktadır. Brookings Institution çalışmalarını metodoloji geliştirilmesi üzerine yoğunlaştırmış, AEI'nın kamu politikası için yaptığı çalışmalar ise mevcut metodolojilerin pratik sorunlara uyarlanmasına yönelmiştir.

Diğer ülkelerde de bunlara benzer kuruluşlar mevcuttur. Bu kuruluşlarla hükümet ve akademi çevreleri arasında serbest işgücü akımı olmaktadır.

1960'lı yılların sonuna kadar federal hükümetin vergi harcamalarında şeffaflık

sağlanamamıştır. 1969 Kasım'ında düzenlenen bir sempozyum sonucu 1971 yılında Amerikan vergi kurumu tarafından vergi harcamalarıyla ilgili bir rapor yayınlanmıştı. Bu raporda;

- Vergi harcamalarının tanımlanması hususunda kavramsal bazı kriterler geliştirilmiş,
- Federal devletin vergi teşvikleri envanteri yöresel düzeyde tutulmuş,
- Vergi toplama türleri geliştirilmiş ve
- Vergi teşviklerinin sosyal sorunların çözümündeki rollerine ait tartışmalar yer almıştır.

Daha sonra Kongre ve Hazine'nin baskısı ile vergi harcama programlarını içeren raporlarda artış olmuştur. Böylece hazırlanan raporlar, kongre ve kongreye bağlı uzmanların yaptıkları analizlerin geliştirilmesine ve vergi harcama programlarının dikkate alınmasına önderlik etmektedir.

Öte yandan teşviklerin Birleşik Devletlerde arzettiği görünüm şeffaflığın iyice belirdiğini kanıtlamaktadır. GATT madde XIX ile tutarlı olarak Uluslararası Ticaret Komisyonu (ITC) ile Birleşik Devletlerdeki temsili endüstrilerin bu konudaki ta-

leplerine ilişkin dosyalar tutulmaktadır. Dosyalama işleri, Kongre ve yürütme dahil olmak üzere birçok federal ajans tarafından talep edildiğinde ITC teşviklerin milli endüstriye vereceği zararları ve bu endüstri için oluşturacağı tehditleri belirlemek zorundadır. ITC çalışmalarında kamuoyunu dikkate almak ve yaptığı çalışmaları yazılı raporla Başkan'a sunup onay almak zorundadır.

Gıda Emniyeti ve Fakirlik...

Dünyada gıda maddesi üretimi son 40 yılda nüfus artışından daha hızlı artmıştır. Tahıl fiyatları dünya piyasalarında düşerken birçok fakir ülke bundan faydalanamamıştır. Bu ülkeler "gıda emniyeti"nden özellikle alım güçlerinin yeterli olmaması nedeniyle yoksun kalmışlardır.

Herkesin faal ve sağlıklı bir yaşamı devam ettirebilmesi için daima yeterli gıdaya sahip olabilmesi şeklinde ifade edilen gıda emniyetinin ana elemanları gıda maddelerinin bulunabilirliği ve bunların elde edilebilme imkanıdır.

Yetersiz beslenmenin kişilere ve bir bütün olarak bir millete maliyeti oldukça yüksektir. İnsan sermayesinin eksikliği nedeni ile düşük verimlilik, üretimi ve dolaşımıyla gelirleri düşürürken, ülkelerin fakirlikten kurtulmalarını zorlaştırmaktadır.

1980 yılında gelişmekte olan ülkelerde 340 ila 730 milyon kişinin gelir düzeyi uygun beslenme sağlayabilmek için yeter-

li değildir. Az beslenenlerin üçte ikisi Asya'da, beşte biri Afrika'dadır.

Daha iyimser varsayımlara göre gelir dağılımı, 1980'lerde bozulmamış, hatta yetersiz beslenenlerin payı 1970 ile 1980 arasında düşmüştür. Ancak nüfus artışı nedeni ile yetersiz beslenenler sayıca artmıştır. Bu trend 1980'lerde de devam etmektedir.

Netice itibariyle, esas çözüm kronik gıda maddesi kıtlığı ile karşı karşıya bulunan ülkelerde halkın hem alım gücünün yükseltilmesine, hem de ithal ve yurt içi gıda tedarikinin sağlanmasına bağlıdır. Birçok ülke gıda sorununa eğilirken, ekonomik gelişmeyi ve gıda emniyetini uzun vadede olumsuz yönde etkileyecek önlemler almaktadırlar. Bunlar milli paranın değerlerinin sürekli yüksek tutulması, gıda maddelerine uygulanan subvansiyonlar için yapılan büyük harcamalar, yurtiçi alımlarda düşük fiyatlandırma, yüksek maliyetli silolar ve aşırı tahıl stoku bulundurulmasıdır. Bu önlemler ekonomik israfı arttırıp kaynakları verimli sahalardan çekmektedir. Gıda yetersizliği konusundaki önlemler belli başlı 3 yaklaşımın fayda ve maliyetini göz önüne almaktadır.

1. Gelir transferleri: Prensipde yeterli beslenemeyenlere aynı veya nakdi olarak ödemeler yapılması fakirlerin reel gelirini arttıran en etkin yoldur. En çok bilinen yöntem belli gruplara gıda maddelerini piyasa fiyatı altında sunmaktır. Bu tip önlemlerde en büyük güçlük transfer ödemelerinin amaçlanmayan gruplara kayabilmesidir. Bazı hükümetler fakir grubun gelirini arttırmak için kamu istihdam programları hazırlamıştır. Bu programların sadece fakirlere ve işsizlere yönelik olması çekiciliğini arttırmaktadır. Ancak verilen ücret piyasadakinden çok az yüksek ise ve projelerin katkıları onları üretim maliyetinden yüksek ise bu programlar pek etkin sayılmazlar.

2. Gıda fiyatlarının desteklenmesi: Üreticiye ödenen parada bir indirim yapmadan tüm tüketicilerin faydalanacağı şekilde bazı gıda maddelerinin fiyatlarının düşürülmesi diğer bir yöntemdir. Böylece hükümet aradaki farkı üstlenir. Herne kadar bu yöntemden hem zenginler hem de fakirler de faydalanabiliyorsa da, bunun fakirlerin gelirini daha fazla arttırdığı bir gerçektir. Gıda fiyatlarının desteklenmesi hükümet açısından daha masraflıdır ve hü-

kümetin gıda ticaretine önemli bir oranda girmesini gerektirir. Desteklenmiş gıda maddelerinin bazı üreticiler tarafından ucuza geri alınıp, hayvan yemi veya alkol yapımı için kullanılması ihtimali vardır.

3. Gıda tedariki politikaları: Bu politikaları incelerken uluslararası ticareti yapılan ve dolayısıyla fiyatları dünya fiyatları ve döviz kurları ile belirlenen gıda maddeleri ile yurtiçi talep ve üretim yolu ile fiyatları belirlenenler arasında bir ayırım yapılması gerekmektedir. Uluslararası alanda ticareti yapılan gıda maddelerinin miktarı ihracatı azaltarak veya ithalatı arttırarak çoğaltılabilirken yurt içinde üretilenlerin miktarı sadece üretim arttırılarak sağlanabilir.

İthal gıda maddelerinin miktarının arttırılması fiyatı ve yurtiçi üretimi düşürür. Bu durum gıda maddeleri satın alan kesimin lehine olur. Ancak, gıda maddesi satan düşük gelirli üreticiler fiyat düşmesinden zarar ederler. Bu önlemlerin uygulanmasında maliyetler, farklı önlemlerin politik fizibilitesi ve beklenen faydaları arasında bir denge sağlanmalıdır.

Gıda emniyeti konusunda dış yardım tarımsal gelişmeyi hızlandırma ve gıda üre-